

ԼԱՆՎԱԹԱՂԱՆԹԻ ԲՈՐԲՈՔՈՒՄ

Հետևոր ընթերցող մը, «Բուժանք»ի խմբագրութենէն կը խընդրէ ծանօթութիւններ լանջամաղանձատապի (*pleurésie avec épanchement*, սուլու սաթիւնան) մասին:

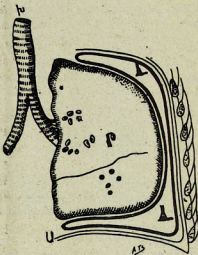
Կրնա՞յ երեւակայել այդ բարի ընթերցողը թէ որքա՛ն նեղը կը ձգէ մեզ: Հիւանդութիւններ կան որոնց վրայ հայերէն գրելը գոնաւոր է, որովհետեւ գիտական շատ մը բառեր պէտք է գործածել, որոնց հայերէնը կը խոստովանիմ թէ չեմ գիտեր:

Տեսնենք հիմա թէ ի՞նչ է լանջամաղանձի բորբոքումը:

Թոքերուն վրայ կը դրոշմուի շատ նուրբ թաղանթ մը, լանջամաղանձը (*plèvre*): Այս նուրբ թաղանթը, որ երկու թերթիկներէ բաղկացած է, ամբողջովին կը պատէ թէ աջ և թէ ձախ թոքին ամէն կողմը: Բնական պայմաններու մէջ, երկու թերթիկները իրարու կպած են, երկուքին մէջտեղը պարապուրթիւն չկայ, բայց իրարու փակած չեն: Ահա այս թաղանթին երկու թերթիկներու ներքին, իրարու կպած երեսներու բորբոքումն է, որ կը կոչուի լանջամաղանձատապ: Այս բորբոքումը կրնայ ըլլալ սկզբնական (*primitive*) կամ երկրորդական (*secondaire*) իրիւ արտայայտութիւն կամ բարդութիւն ուրիշ հիւանդութեան մը:

Պիտի գրադիմ միայն ըսկզբնական լանջամաղանձատապով, որ ամէնէն յաճախ գէպն է և որ շատ անգամ կը բանայ դուռը շատ աւելի ծանր հիւանդութեան մը՝ թոքախտին:

Լանջամաղանձատապը կը պատահի գլխաւորաբար երիտասարդներուն, նուազ յաճախ տղայոց կամ հասուն անձերու:

Պատկեր, որ ցոյց կուտայ, շատ հաւատարմ (շեմաթիկ), Ա՛յ ինչպէս լանջամաղանձը կը պատէ թոքը:

Լ, լանջամաղանձի երկու թերթիկները—Ս, ստոծանի—Խ, խոչափող, որ երկու գլխաւոր ցնցուղներու բաժնուելով կ'երթայ Թ, Թոքերուն:

Պազը, խոնաւ պազը, որուն ընդհանրապէս ցրտառութիւն կ'ըսենք, սկիզբէն ի վեր այս հիւանդութեան գլխաւոր պատճառը ներկատուած էր, Բժշկութիւնը, հիմա՝ ցրտառութիւնը ընդունելով նանդերձ լանջաթաղանթատապին նպաստաւորող, երեւան բերող պատճառ, կը նկատէ թէ հիւանդին կազմին մէջ նախատրամադրութիւն մը պէտք է, որուն մերձաւոր կամ հեռաւոր արդիւնքն է թոքախտը:

Որո՞նք են նշանները:

Հիւանդութիւնը կը սկսի առանց մասնաւոր նշաններու: Յոգնածութիւն, ախորժակի կորուստ կը պատահին շատ քիչ անգամ: Տաքութիւնը ու դողը երկու առաջին նշաններն են, որոնք կը սկսին նուրբ, չոր ու յոգնեցուցիչ հազի մը հետ: Բայց գլխաւոր նշանը՝ կողի սոսկալի ցաւ մըն է (*point de côté*) որ շուտով կը սաստկանայ: Շնչառութիւնը կը դժուարանայ ցաւին պատճառաւ: Հազը՝ որ կողն ու թոքերը շարունակաբար շարժման մէջ կը դնէ, սաստիկ կը տանջէ հիւանդը: Գող. տաքութիւն, չոր հազ ու կողի ցաւ, առոնք են լանջաթաղանթի բորբոքման չորս գլխաւոր տեսանելի եւ զգալի արտաքին նշանները:

Ի՞նչ կը պատահի, այդ միջոցին, լանջաթաղանթին մէջ:

Ինչպէս ըսի, այդ թաղանթը կազմող երկու թերթիկներուն ներքին, իրարու կպած երկու երեսները կը բորբոքին եւ, իրրեւ հետեւանք, կը դոյանայ հեղուկ մը, որ հետզհետէ կը շատնայ, երկու թերթիկները կը բամբէ իրարմէ եւ կը լեցնէ պարապութիւնը, վարէն գէպի վեր: Հեղուկին քանակութիւնը փոփոխական է՝ քանի մը հարիւր կրամէն մինչեւ երկու լիտր: Որքան շատ ըլլայ, այնքան աւելի կը ճնշէ թոքը, եթէ աջ կողմն է, թէ թոքը եւ թէ սիրտը, եթէ ձախ կողմն է, եւ իրրեւ հետեւանք, կը դժուարացնէ շնչառութիւնն ու սրտի գործունէութիւնը:

Հեղուկին դոյացումը յատկուածը եւ թոքերուն վրայ ճնշումը, կ'արտայայտուին թոքերու բնական ձայներու զանազան փոփոխութիւններով, զոր բժիշկը կը գտնէ թափահարութեամբ (*percussion*) եւ ունկրնդութեամբ (*auscultation*): Այս նշաններն են որ մեզի թոյլ կուտան ստուգել հիւանդութեան բնութիւնը, որովհետեւ արտաքին նշանները կրնան ուրիշ հիւանդութիւններու մէջ ալ տեսնուիլ: Բայց անտեղի է ծանրանալ անոնց մանրամասնութիւններուն վրայ:

Հեղուկը կրնայ ըլլալ յստակ, շիճուկի նման կամ արիւնալից եւ կամ թարախալից: Հիւանդութեան ընթացքը միայն կրնայ ցոյց տալ հեղուկին տեսակը: Ի պահանջել հարկին մասնաւոր գործիքով մը կարելի է քիչ մը հեղուկ դուրս քաշել եւ տեսնել:

Հիւանդութիւնը կը տեւէ քանի մը շաբաթ. կամ քանի մը ամիս. իր վերջաւորութիւնը շատ կը տկարացնէ հիւանդը:

Հիւանդութեան առաջին օրէն մինչեւ վերջը, հիւանդը մասնաւոր քննութեանց պէտք ունի. իր տաքութիւնը ամէն օր պէտք է առնուի ու դրուի մասնաւոր թուղթի մը վրայ: Իր շնչառութեան արագութիւնը պէտք է նմանապէս նշանակուի Այս հիւանդութեան մէջ կրնայ 60-ի բարձրանալ, մինչ առողջ անձ մը 14 — 18 անգամ շունչ կ'առնէ: Մէզը ամէն օր պէտք է չափուի ու քանակութիւնը պիտի արձանագրուի: Մէզին մէջ պէտք է փնտռուի ալպիւմինը քանի մը օրը անգամ մը:

Սենեակին օդը շարունակ փոխելու է, առանց հիւանդը մեկնելու: Սենեակին տաքութիւնը 18—19 աստիճանը անցնելու չէ:

Մարմինը մաքուր պահելու է: Ձեռքերը, դէմքը պէտք է լուալ դաղջ ջուրով և eau de cologneով: Բերանը մաքրել, օրուան մէջ մէկ քանի անգամ. Կերակուրները մասնաւոր հսկողութեան կարօտ են: Առաջին օրերը, երբ հիւանդը շունչ չի կրնար առնել, ու տաքութիւնը բարձր է, կաթ ու գուրճ, պաղ ջուր, չաքարով կամ օշարակով, կը բաւեն: Քանի մը օր յետոյ, սկսելու է սնունդ տալ հիւանդին, առանց չափազանցելու:

Այս բոլորը որ և է հիւանդի համար կիրարկուելիք կանոններ և տրուելիք խնամքներ են, որոնք կը դիւրացնեն բժիշկին գործը, որոնց ծառօթ պէտք է ըլլայ ամէն ոք և «Բուժանք» անշուշտ պիտի անդրադառնայ հիւանդները խնամելու արուեստին:

Գալով դարմանումին, այդ բժիշկին գործն է: Ան կուտայ պէտք եղած ժամանակ անհրաժեշտ դեղերը՝ նուազեցնելու համար ցաւը, պակսեցնելու համար հեղուկը կամ քաշելու համար զայն գործիքով: Կարելորդ այն է որ հիւանդը և մանաւանդ շուրջիները կէտ առ կէտ կիրարկեն բժիշկին յանձնարարած դեղերը և գործադրեն անոր տուած խորհուրդները:

Երբ հիւանդը աղէկնայ, ամէն վտանգ չանհետանար: Լանջաթաղանթատապի բռնուող մէկը պէտք է քանի մը տարի առողջապահիկ կեանք վարէ, եթէ չուզի թոքախտաւոր ըլլալ: Որովհետեւ, ինչպէս ըսի, լանջաթաղանթատապ անցըողները ենթակայ են թոքախտ ունենալու, եթէ իրենց կազմը չգորացնեն լաւ սնունդով, հանգիստով. մարզանքով, եւայլն:

ԲԺ. Պ. ՔՕԼՕԼԵԱՆ